

відсутність адміністративних районів з надмірно низькою заповідністю територій, приуроченістю перспективних природних ядер до основних екокоридорів. У Хмельницькій і Вінницькій областях значно гірші передумови для формування основних структурних елементів перспективної екомережі, що проявляється у наступних рисах: приуроченість заповідних об'єктів площею понад 500 га до подністровських, товтрових, побузьких, малополіських районів і їх відсутність в інших, наявність великої кількості адміністративних районів з надмірно низькою заповідністю, невідповідною функціональною структурою ПЗФ у більшості адміністративних районів.

Література:

1. Андриенко Т.Л., Плюта П.Г., Прядко Е.И., Каркуциев Г.Н. Социально-экологическая значимость природно-заповедных территорий Украины. – Киев: Наук. думка, 1991. – 160 с.
2. Брусак В.П., Гнатюк Р.М., Зінько В.В., Кравчук Я.С. Перспективи формування природоохоронної системи Поділля // Наукові записки ТДПУ. Серія: географія. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 1998. - №2. – С. 180-187.
3. Гудзевич А., Баюрко Н., Поліщук В., Стефанков Л. Особливості господарської зони проєктованого національного парку на Вінниччині // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. - №2. – Ч.2. – С. 221-226.
4. Гудзевич А.В. Природно-заповідна Вінниччина. – Вінниця, 2002. – 147с.
5. Заповідне Поділля: краєзнавчі нариси. / За ред: Денисига Г.І., Любченка В.Є. – Вінниця: Видавництво “Тезис”, 2000. – 104с.
6. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду Вінницької області. –Вінниця, 2005. – 37с.
7. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення Тернопільської області станом на 1.01.2005 року. – Тернопіль, 2005. – 150с.
8. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення Хмельницької області станом на 1.01.2005 року. – Хмельницький, 2005. – 68с.
9. Царик П.Л. Регіональна екологічна мережа: географічні аспекти формування і розвитку (на матеріалах Тернопільської області). – Тернопіль: Вид-во ТНПУ, 2005. – 172с.

Summary:

L.Tsaryk. NETWORK OF NATURE PROTECTION OBJECTS AND TERRITORIES OF PODILLYA: BEING, PROBLEMS, PROSPECTS.

Analyzed functional-territorial protected network structure of Podillya and cut of administrative districts. Lighted problems up of development of the protected business, prospect of creation of the state protected, natural national and regional landscape parks.

УДК 502.7:908(477.8)

Петро ДЕМ'ЯНЧУК

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ ЗАХІДНО-ПОДІЛЬСЬКОГО ГОРБОГІР'Я

Формування національної екологічної мережі передбачено Законами України “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки” (№ 1989-III від 21.09. 2000 р.), “Про екологічну мережу України” (№ 1864-IV від 24.06.2004 р.) та іншими нормативно-правовими актами у відповідності до міжнародних угод і є досить актуальною проблемою сьогодення.

Основними завданнями екомережі, згідно національної “Програми” та “Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття” (1995р.), є: 1) збереження всього комплексу екосистем, середовищ існування, видів та їх генетичного різноманіття, а також ландшафтів європейського значення, 2) забезпечення достатнім простором природних середовищ для збереження й відтворення видів, особливо рідкісних і зникаючих; 3) створення необхідних умов для розселення і міграції видів; 4) забезпечення

сприятливих умов для відновлення компонентів ключових екосистем, які зазнали руйнації; 5) захист систем від потенційних негативних факторів тощо.

Проблематиці формування екологічних мереж присвячені праці Ю.Р. Шеляг-Сосонко (1999, 2001), М.Д. Гродзинського (2001), П.Г. Шищенка (2001); розбудові екологічної мережі і її елементів для окремих ландшафтних районів Західно-Подільського горбогір'я присвячені роботи Ю.В. Зінька, В.П. Брусака, Ю.Й. Нестерука (1992), В.П. Брусака, Р.М. Гнатука, Ю.В. Зінька, Я.С. Кравчука (1998), Л.П. Царика (1999, 2001), П.Л. Царика (2001, 2003) та ін.

Концепція формування регіональної екомережі (РЕМ) ЗПГ передбачає створення широтно-меридіональної сітки. Основними базовими її елементами слугуватимуть трансрегіональні Розтоцько-Гологоро-Кременецький та Дністровський екологічні коридори загальнодержавного значення, які виконуватимуть роль каркасних осей регіональної еколого-стабілізуючої системи, та забезпечуватимуть міграційну, консерваційну, екологічну та рекреаційну функції.

До складу РЕМ ЗПГ віднесено природні комплекси та об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну і рекреаційну цінність, та які репрезентують унікальні, рідкісні та типові ландшафтні комплекси території досліджуваного регіону. Елементи екомережі виділялись у відповідності до базових критеріїв їх відбору визначених у методичних рекомендаціях стосовно формування схем екомереж регіональних рівнів [23].

Розробка схеми РЕМ здійснювалась на основі ландшафтного районування території ЗПГ здійсненої К.І. Геренчуком, М.М. Койновим, П.М. Цисем (1964) та Б. Мухом (2003).

У складі РЕМ ЗПГ нами виділено такі основні елементи: 17 ключових територій (КТ), з них: 2 – національного значення, 8 – регіонального, 7 – місцевого значення; 8 сполучних територій (екологічних коридорів), з них: 2 – національного значення, 3 – регіонального, 3 – місцевого значення; 1 відновлювальна територія (Рис. 1).

1. Поморянсько-Урмансько-Поточанська КТ регіонального значення – охоплює крайню північну частину Бережанського і східну окраїну Перемишлянського ЛР. Специфіка її розташування в тому, що вона знаходиться у так званому ландшафтному вузлі, де межують й пересікаються три типи ландшафтних районів: два вище названі горбогірно-лісові та Подільський, що примикає зі сходу. Основу природного ядра складатимуть заказники місцевого значення “Поточани” площею 722 га, “Залісся” (400 га), “Урманська бучина” (пам'ятка природи місцевого значення площею 14,8 га) та проєктований заказник “Бучино” (15 га), де збереглося єдине місцезростання еритронія собачого зуба (*Erythronium dens-canis* L.) на теренах ЗПГ [12].

За рахунок приєднання лісового масиву Урманського лісництва, який розділяє названі території, можна буде сформувані цілісне ядро й чітко окреслити буферну зону. Загальна площа становила б біля 2000 га. Для реалізації даного проєкту необхідно погодити можливість вилучення зазначеної ділянки у користувачів цих земель, з місцевими органами влади та органами самоврядування всіх рівнів, й надання їй статусу заповідної.

Дана КТ репрезентуватиме типові для даного регіону лісові ландшафти представлені середньовіковими грабовими й буковими дібровами з багатим у видовому відношенні трав'яним покривом (біля 100 видів, з яких 15 – належать рідкісних і регіонально рідкісних).

2. Бережанська КТ регіонального значення. Основою для її виділення слугуватимуть: орнітологічний заказник “Урочище Кашталівка” (60,0 га) і загально-зоологічний заказник “Звіринець” (2302 га) із кількома природо-заповідними об'єктами, що входять до його складу (ботанічні заказники – резерватами степової трав'янистої флори “Шибалинський”, “Гора Лисоня” та “Комарівський”). У перспективі її можна було б розширити – долучивши лісовий масив, що примикає до проєктованої ключової території з південного сходу й знаходиться між селами Жовнівка і Криве. Він представлений типовими середньовіковими грабовими і буковими дібровами. У його межах знаходяться 4 пам'ятки природи місцевого значення, дві з них гідрологічного профілю (“Долина джерел в Торках” і “Джерела в ур. “Кривуля”), інші

дві ("Степова ділянка "Торки" і "Рогівська ділянка") – ботанічного. Перші – представлені потужними джерелами, що мають важливе наукове, рекреаційне і народногосподарське значення, інші – резервати степової рослинності, у складі яких зростає ряд рідкісних реліктових та ендемічних видів рослин, зокрема: *Hipocrepis comosa* L., *Pulsatilla grandis* Wend., *P. latifolia* Rupr., *Primula veris* L., *Centaurea ternopoliensis* Dobrocz., *Allium podolicum* Graebn., *Ranunculus bulbosus* L., *R. zapalowiczii* Pacz. та ін.) [13; 27].

КТ репрезентує найрізноманітніші природні комплекси: унікальні угруповання степової та лучно-степової рослинності, в поєднанні з багатою ентомофауною, типові для даного регіону лісові формації та водні і водно-болотні природні комплекси, які є місцем проживання та концентрації під час міграцій рідкісних видів орнітофауни (*Cygnus olor*, *Anas platyrhynchos* та ряд ін.).

До складу КТ входять, також, "Раївський" парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва (20 га), закладений у ландшафтному стилі у другій половині 18 ст. та Бережанський парк (5 га); обидва слугують базою для наукових лісгосподарських досліджень із вивчення, впровадження та акліматизації ряду видів деревно-чагарникових порід, водночас – цінні рекреаційні об'єкти.

Складові елементи КТ досить компактно розміщені по відношенню один до одного, зберегли свій вигляд у близькому до природного стану й мають значну регіональну цінність. Загальна проектна площа становитиме понад 2000 га.

Отже, пропонується КТ – це цінна у ландшафтному та рекреаційному відношеннях територія, в межах якої сувора охорона унікальних та типових природних комплексів поєднуватиметься з можливостями для розвитку рекреації, туризму, екологічного та естетичного вихованням молоді.

Для виділення природного ядра і його буферної зони необхідно провести реорганізацію базових елементів для виділення ядра та території яка виконуватиме функцію буферної зони. У перспективі дана КТ входять до складу РЛП "Бережанське Опілля".

3. Голицько-Підвисоцьке КТ національного значення. Базовими складовими її елементами можуть бути ботаніко-ентомологічний заказник загальнодержавного значення "Голицький" (унікальний куточок – своєрідний фітоценологічний "оазис") площею 60 га і кілька природо-заповідних об'єктів місцевого значення: "Кур'янівські бучини" (2 га), "Кур'янівські феномени" (0,5 га), ботанічний заказник "Могила" (3,2 га) та перспективного геолого-ботанічного заказника місцевого значення "Урочище "Підвисоке" із прилягаючим віковичним буковим лісовим масивом урочища "Ліс Демня" (площею біля 200 га). До складу КТ необхідно включити, також, фрагмент віковичного букового лісу у привершинній частині г. Голиці. У складі багатого трав'яного покриву цієї корінної чагарникової бучини (*Fagetum fruticosum*) зростає багато рідкісних і зникаючих видів вищих судинних рослин (*Dactylorhiza sambucina* (L.) Soo, *Epipactis atrorubens* Schult., *Lilium martagon* L., *Neottia nictus-avis* (L.) Rich., *Melittis sarmatica* Klokov, *Corvallisaria majalis* L., *Symphytum microcalyx* Opiz, *Digitalis grandiflora* Mill, та інших цінних видів з обмеженим поширенням і невеликими запасами сировини. У цьому лісовому масиві виявлена найбільша на Західному Поділлі популяція *Festuca heterophylla* Lam. – рідкісного реліктового виду кількість локалітетів якого, за останні 100 років, зменшилася майже удвічі [2]. Слушною і мотивованою, на наш погляд, є пропозиція занести *F. heterophylla* на сторінки нового видання "Червоної книги України" [2].

Особливістю даної КТ є різноманітність її біоти: унікальні рослинні степові угруповання, які відзначаються великою кількістю рідкісних і зникаючих видів рослин (понад 50, з них 25 видів – занесені до "Червоної книги України"); чудовий осередок багатой та різноманітної ентомофауни (130 видів); високопродуктивні віковичні букові ліси з багатими у видовому відношенні рослинним і тваринним світом.

Із представників тваринного світу тут виявлено 12 видів земноводних, що складає 70,5% від усієї батрахофауни України [14]. Серед виявлених 21 виду ссавців, два (*Meles*

meles L. і *Mustela erminea L.*) – занесені до "Червоної книги України" [1].

Окрім цього, в межах пропонованої КТ знаходиться велика закарстована ділянка із різноманітними за генезисом та морфологією карстових форм [18].

Останнім часом обґрунтовуються пропозиції щодо створення тут Голицького державного заповідника, територія якого цілком відповідає необхідним вимогам

В цілому територія являє собою добре збережені природні комплекси, є цінною і репрезентативною з наукової та рекреаційної точки зору.

Формування біологічного ядра потребує виділення територій, які б виконували функцію його периферійної буферної частини.

4. Рудниківсько-Довгівська КТ місцевого значення знаходиться у південній частині Бережанського ЛР. Основою для її виділення є декілька компактно розміщених заповідних об'єктів: три загально-зоологічні заказники місцевого значення "Рудники" (площею 418 га), "Буда" (398 га), "Довге" (376 га), ботанічний заказник "Урочище "Вивірки" (8,0 га) та 4 пам'ятки природи місцевого значення: "Рудницька бучина" (22 га), "Мужилівська діброва" (18 га), "Завалівська бучина" №1 і №2 (площею, відповідно – 9 і 22 га) [25].

Особливістю даного природного ядра є домінування в ньому елітних деревостанів лісових генетичних резерватів основних лісоутворюючих порід, еталонних, елітних, плюсових насаджень та дерев. Складові ділянки КТ представлені окремими масивами розміщеними неподалік один від одного і розмежованими незначними за площею антропогенно-зміненими ділянками. Природні комплекси досить добре збережені і є цінними та репрезентативними з наукової і господарської точки зору.

Загальна площа цілком достатня для виділення ядра і буферної зони, однак для цього необхідно провести реорганізацію базових елементів КТ.

5. Стратинсько-Журитинська КТ місцевого значення розташована у межиріччі Гнилої Липи і її лівій притоки р. Студений Потік й займає середню частину лісового масиву між селами Кліщівна і Стратин. Базовими елементами можуть бути лісовий заказник місцевого значення "Журитин" (площа 50,9 га) та проєктований лісовий заказник "Стратин" (площа 16 га). Ці резервати представлені стиглими 100-120-річними буковими деревостанами природного походження з домішкою граба, клена несправжньо-платанового та в'яза гладкого. Флористичне ядро трав'яного покриву утворюють типові для даного регіону неморальні геоеlementи. У підліску зростає декілька рідкісних та регіонально-рідкісних видів, зокрема: *Lilium martagon L.*, *Listera ovata (L.) R.Br.*, підсніжник білосніжний, *Daphne mezereum L.*, *Euphorbia amygdaloides L.*, *Circaea alpina L.*, *Phegopteris connectilis (Michx.) Watt.*, *Polystichum aculeatum (L.) Roth.* та *P. lonchitis (L.) Roth.*

До складу КТ входять, також, ботанічна пам'ятка природи місцевого значення "Ожеред" (7,6 га) та гідрологічний заказник місцевого значення "Болото" (6,0 га).

Необхідно провести додаткові дослідження з метою виділення найбільш цінних лісових масивів, за рахунок приєднання яких, можна було б сформуванати цілісну КТ з нормативно визначеною площею.

6. Яргорівсько-Криничанська КТ місцевого значення. Розташована на межиріччі Золотої Липи та Коропця. До її складу входять Яргорівські бучини №1, №2, №3 (загальна площа близько 65 га), та загально-зоологічний заказник місцевого значення "Криниця" (площа 1052 га), який розташований в межах лісового масиву [25]. Особливістю даного природного ядра є домінування в ньому елітних букових деревостанів з великою кількістю рідкісних видів рослин у трав'яному покриві (*Aconitum euphratum Reich.*, *Sorbus torminalis (L.) Crantz.*, *Ranunculus zapalowiczii Pacz.*, *Myosotis stenophylla Knaf.* та ін.). Водночас ця ключова територія відіграватиме важливу роль для охорони і збереження *Meles meles* – виду, занесеного до "Червоної книги України"; відтворення та відновлення чисельності мисливських видів тварин: *Capreolus capreolus*, *Martes martes*, *Vulpes vulpes*, *Lepus europaeus*, *Sciurus vulgaris*, *Sus scrofa*, *Perdix perdix* та інших.

Дана КТ репрезентує типові лісові ландшафти ЗПП, які зберегли свій вигляд у близькому до природного стану й мають значну регіональну цінність.

У перспективі, необхідно провести зонування даної території – виділити біологічне ядро з відповідним режимом заповідання та буферну зону.

7. Савинсько-Пуликовське КТ місцевого значення знаходиться у північно-східній частині Монастириського ЛР де межують, пересікаються три типи ландшафтних районів: власне Монастириський горбогірний і Придністровський та Тернопільський ЛР Західно-Подільської височинної області. До складу проєктованого природного ядра входимуть чотири загальнозоологічні заказники місцевого значення, які приурочені до лісових масивів: “Межеліски” (площею 48 га), “Чемерове” (159 га), “Савинське” (353 га), “Пуликове” (544 га) [25].

КТ репрезентує типові лісові ландшафти ЗПП, які зберегли свій вигляд у близькому до природного стану й мають важливе значення як місця проживання та відтворення чисельності тваринного світу.

Загальна площа КТ біля 1000 га, що дає змогу чітко виділити ядро і буферну зону.

8. Бурштинська КТ регіонального значення знаходиться на межі Бурштинського і Галицького ЛР. Базовими елементами слугуватимуть комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення “Касова гора” разом з лісовим масивом (площею біля 150 га) та скельно-флористичний резерват “Поділля” (площею 5,0 га). Однак, задля забезпечення цілісності КТ, необхідне поетапне вилучення частини земель, які зараз використовуються у сільському господарстві.

КТ репрезентуватиме унікальні для даного регіону угруповання скельно-степової, степової та лучно-степової рослинності зі значною кількістю рідкісних і зникаючих видів рослин. Особливої специфіки рослинному покриву надає яскраво виражений центр ендемізму та реліктовості. Із 34 вузько-регіональних ендемічних видів, відомих на території ЗПП, 12 – зростає в межах базових елементів. Тут також поширені унікальні реліктові угруповання *Cariceta humilis*, *Helictotrichoneta bessertori*, *Festuceta pallensis*, *Stipeta tirsae* і *S. capillatae*, які занесені до “Зеленої книги України”. Загалом, флора КТ нараховує понад 300 видів судинних рослин, серед яких біля 20 занесені до “Червоної книги України”.

Складові елементи ключової території характеризуються доброю збереженістю природних комплексів і є унікальними для регіону, надзвичайно цінні для науки як еталони степових і скельно-степових угруповань.

9. Водниківсько-Маринопільська КТ регіонального значення розташована в долині Дністра між селами Дубівці і Маринопіль. Базовими елементами служать водно-болотні комплекси стариць Дністра – заповідні урочища “Біля Маринополя” (площа – 33,1 га) та “Водники” (62,3га) разом з лісовим масивом (166 га), що прилягає з північного сходу.

Ці заповідні ділянки відіграють важливу роль регулятора водного режиму ріки Дністер. Водночас, природні водно-болотні комплекси є місцями гніздування багатьох рідкісних представників орнітофауни (*Larus ridibundus*, *Gnus grus*, *Arenaria interpres*, *Phalaropus lobatus*, *Chlidonias niger* і *C. hirungo* та ін.) [9].

КТ репрезентуватиме рідкісні реліктові угруповання *Salvinieta natantis* та *Trapeta natantis* – занесених до “Червоної книги України”, а також типові угруповання *Nymphareta albae* і *Nymphareta luteae* – занесених до “Зеленої книги України”.

Згаданий вище лісовий масив представлений угрупованнями дуба звичайного з участю бука лісового, граба звичайного, липи дрібнолистої та клена. У підліску трапляється ряд рідкісних і зникаючих видів рослин, які занесені до “Червоної книги України” (*Crocus heuffelianus* Herb., *Lilium martagon* L., *Allium ursinum* L., *Galanthus nivalis* L.) та регіонально-рідкісних видів (*Hepatica nobilis* Mill., *Dentaria glandulosa* Wald. et Kit., *Convallaria majalis* L., *Daphne mezereum* L.). У межах масиву розташовані цінні плантації горобини чорноплідної (*Aronia melanocarpa* L.) та клонова насіннева ділянка дуба звичайного (*Quercus robur* L.).

Цей лісовий масив приурочений до крутих схилів грядподібного підвищення і має важливе протиерозійне значення. На наш погляд, його можна рекомендувати в якості складового елемента ключової території.

Задля забезпечення цілісності КТ та доведення її площі до 500 га, необхідно буде вилучити частину земель із сільськогосподарського використання, що дозволить виділити біологічне ядро та буферну зону.

КТ репрезентуватиме типові для регіону діброви з багатим у видовому відношенні трав'яним покривом, рідкісні та типові угруповання водних та водно-болотних рослин, та є територією, яка відіграє важливе значення для підтримки існування представників орнітофауни та відтворення і відновлення чисельності інших видів фауни.

На перспективу, варто вивчити питання можливості укрупнення пропонованої КТ за рахунок приєднання ландшафтного заказника загальнодержавного значення "Козакова долина" (площею 949 га), що знаходиться на правому березі Дністра. Це дозволило б сформувати КТ міжрегіонального значення, де були б представлені ландшафтні комплекси ЗПГ та Придністровського Покуття.

10. Журавенківсько-Козарівська КТ регіонального значення. Розташована у долині Дністра на межі Прикарпатської височинної та Розтоцько-Опільської горбогірної фізико-географічних областей – у ландшафтному вузлі трьох ландшафтних районів: Стрийсько-Жидачівського, Галицького і Ходорівського.

До її складу входять чотири заповідні урочища болотних комплексів, загальною площею 82,9 га та лісовий заказник "Журавенківський" – площею 48,0 га. Повноцінне функціонування КТ забезпечило б її розширення за рахунок долучення лісових масивів (ур. "Бакоцинський ліс" і "Ліс Мотака"), які приурочені до східної частини Журавенківської височини – найвищого останця на лівому березі Дністра (абс. вис. становлять 330-350 м). Ця флексурна височина різко виділяється на фоні оточуючих місцевостей й нагадує скоріше карпатські, аніж опільські ландшафти. Особливої мальовничості даній території надають скелясті урвища та стрімкі схили з плибокими вузькими долинами, що круто спадають до заболоченої заплави Дністра. Все це надає їй досить високого рівня атракційності й туристичної привабливості.

До складу КТ варто включити, також, частину лісового масиву на правому березі Дністра, довівши таким чином загальну площу до 2500-3000 га.

Перспективні до приєднання ділянки репрезентують типові для даного регіону дубові та дубово-грабові ліси з багатим у видовому відношенні трав'яним покривом, що мають винятково важливе водоохоронне, протиерозійне, водорегулююче та естетичне значення.

Козарівські водно-болотні комплекси стариць Дністра відіграють важливу роль регулятора водного режиму ріки Дністер. Тут збереглися реліктові угруповання *Salvinietta natantis* – рідкісних для нашої держави ("Червона книга України") та типові угруповання *Nymphaeta albae* і *Nymphaeta luteae* – занесених до "Зеленої книги України".

Ці слабо трансформовані природні комплекси є місцями гніздування багатьох рідкісних видів птахів (*Gnus gnus*, *Arenaria interpres*, *Philomachus pugnax*, *Calidris minuta*, *Larus ridibundus* та ін.), а отже, мають важливе значення для забезпечення умов існування водоплавних, коло-водоплавних та інших представників орнітофауни як загальнодержавного, так і європейського значення.

КТ репрезентуватиме своєрідний ландшафтний екотон – територію, де поєднуються контрастні види ПТГ з високим видовим різноманіттям ценозів і представлятиме суцільний масив із незначними за площею антропогенно-зміненими ділянками.

Пропонована площа дасть змогу чітко виділити ядро і буферну зону.

11. Ходорівська КТ місцевого значення розташована у придністровській частині Ходорівського ЛР. До її складу входять зоологічний заказник загальнодержавного значення "Діброва" (площею 839 га) та парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва (XIX ст.)

в м. Ходорів (2,0 га).

КТ репрезентуватиме типові діброви, які мають важливе значення для відтворення та відновлення чисельності місцевих видів фауни. Її цінність ще й тому, що це єдиний відносно великий лісовий масив, який зберігся на території Ходорівського ЛР.

Площа пропонованої в якості КТ цілком достатня для виділення ядра і буферної зони. Остання повинна не лише захищати біологічне ядро від дії зовнішніх негативних факторів, але й виконувати важливу рекреаційну функцію.

12. Гологірська КТ національного значення знаходиться на північній окраїні ЗПГ, на межі західно-подільських і малополіських ландшафтів. Її базовими елементами є: комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення "Гора Вапнярка" (площа 309,8 га), ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення "Ліса гора" і "Гора Сипуха" (283,0 га), заповідне урочище "Ліс під Трудовачем" (33,0 га), зарезервована ділянка "Словітські ліси" (330 га) [22] та геологічна пам'ятка природи місцевого значення "Скеля Великий камінь" (0,1 га). Сумарна площа заповідних територій становить біля 1000 га.

КТ репрезентуватиме майже усю ландшафтну різноманітність Гологірської гряди: 1) унікальні природні ландшафти типових мішаних широколистяних та букових лісів (віком біля 100 років) головного Європейського вододілу з багатим у видовому відношенні трав'яним покривом, у складі якого – велика кількість рідкісних і зникаючих видів; 2) степові ландшафти Західного Поділля з унікальними угрупованнями скельно-степової, степової та лучно-степової рослинності.

Аборигенна флора представлена майже 300 видами [5,26], у складі якої велика кількість реліктів, ендеміків, видів занесених до "Європейського Червоного Списку" та "Червоної книги України" – цінних у науково-теоретичному, пізнавальному та естетичному відношеннях.

Складові ділянки КТ компактно розміщені, розмежовані незначними за площею антропогенно-зміненими ділянками, зберегли свій вигляд у близькому до природного стану та мають важливе ландшафтно-консерваційне і біоміграційне значення.

Загальна площа цілком достатня для виділення ядра і буферної зони.

13. Свіржсько-Романівська КТ регіонального значення. Її базовими елементами будуть два ландшафтні заказники місцевого значення "Свіржський" (451 га) та "Романівський" (482 га). До складу останнього входять колишні пам'ятки природи "Гора Камула" з групою печер і ялицева ділянка.

Окрім названих природоохоронних об'єктів, до складу КТ входитимуть чотири історико-культурних об'єкти: Свіржський замок (XVI-XVII ст.), костел (XV ст.), парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва і пам'ятка оборонної архітектури XV-XIX ст. – Унівський монастир-фортеця в с. Міжгір'я (Унів).

КТ репрезентуватиме найбільш продуктивні для даного регіону цінні букові ліси природного походження, які знаходяться на крайній північній межі свого природного поширення та дубові, грабові і ялицеві насадження. Водночас, дана КТ має важливе значення для збереження, розмноження і вивчення місцевих видів дикої фауни (*Sus scrofa*, *Capreolus capreolus*, *Sciurus vulgaris*, *Alces alces* та ін.) у пізнавальних та науково-дослідних цілях.

Для виділення біологічного ядра і його буферної зони необхідно провести реорганізацію базових заказників, з метою посилення природоохоронних заходів для тієї частини території яка виконуватиме функцію ядра.

У межах даної КТ пересікатимуться два екологічних коридори – широтний Гологірський і субмеридіональний Бібрсько-Монастирський, про які йтиметься нижче.

14. Липниківська КТ місцевого значення знаходиться на північній окраїні Бібрсько-Стільської височини у межириччі рік Зубра і Суходілка. Базовим елементом пропонованої КТ слугуватимуть ландшафтний заказник місцевого значення "Липниківський" (площею 2194 га) та ділянка модринового насадження (5 га) – заповідне урочище місцевого значення.

КТ репрезентуватиме типові для даного регіону лісові ландшафти представлені високопродуктивними буковими і дубовими лісами та ділянки модринового насадження – цінних у науково-дослідних та пізнавальних цілях.

Територія, яка пропонується в якості ключової, представлена суцільним масивом, знаходиться у мало порушеному стані і має цілком достатню площу для виділення ядра і буферної зони.

15. Стільсько-Роздільська КТ регіонального значення знаходиться у межиріччі рік Зубра і Давидівка й охоплює центральну і південну частини Стільського горбогірно-лісового ЛР, що прилягає до Дністра. Базовим елементом буде проєктований Стільський РЛП, який охоплює південно-західну частину Бібрсько-Стільської височини з компактно розташованими унікальними, цінними в багатьох відношеннях, історико-археологічними об'єктами. Зокрема: найбільше в Україні городище IX-X ст. "Стільське" – древня столиця карпатських хорватів, язичеське святилище цього ж віку в с. Ілові, два печерні комплекси та ряд інших історико-культурних пам'яток розташованих неподалік (старовинні замки і палаци польської знаті з рештками парків початку XVIII-XIX ст. (смт Розділ, с. Заклад, с. Черниця), унікальний музей кам'яної скульптури на цвинтарі у с. Демня, де протягом майже 400 років розвивається традиція кам'яної скульптури тощо). Водночас тут є чимало історичних місць пов'язаних із трагічним минулим нашого народу: могили січових стрільців, пам'ятники встановлені для вшанування січових стрільців, героїв УПА, могили загиблих у Другій світовій війні.

Природні слабо змінені ландшафтні місцевості КТ являють собою чергування покритих лісом горбисто-грядових випуклих височин розчленованих каньйоноподібними річковими долинами з великою кількістю джерел з високоякісною водою, надають території значної атракційності.

До складу КТ входять, також, дві геологічні пам'ятки природи місцевого значення ("Скеля з трьома печерами" – площею 51 га і "Відслонення тортонських пісковиків із скупченням викопної тортонської фауни" – площею 12,1 га) та цінний резерват лучно-степової рослинності (г. Петрушевська в окол. с. Тростянець) не охоплені охороною. Тут зростає ряд рідкісних, ендемічних, лікарських та інших цінних своїми властивостями рослин (*Adonis vernalis* L., *Thymus podolicus* Klok. ex Schost.), *Scorzonera rosea* L. та ін.) [10].

Отже, пропонується КТ – це цінний у ландшафтному та історико-культурному відношенні регіон зі значним природним і рекреаційним потенціалом, що є важливою передумовою для формування КТ регіонального значення, в якій суворі охорона унікальних об'єктів поєднуюватиметься з інтенсивним розвитком туризму, екологічним, естетичним та патріотичним вихованням молоді.

16. Веринсько-Рудниківська КТ регіонального значення розташована в долині річки Дністер (між селами Веринь і Рудники) і є залишком водно-болотного екотону, трансформованого осушувальною меліорацією. Особливістю є й те, що вона приурочена до межі ЗПП і Передкарпаття, місця стикування Східно-Європейської платформи і Передкарпатського прогину. У топологічному плані охоплюватиме право- і лівобережну частини заплави Дністра. Базовими елементами слугуватимуть: ландшафтний заказник загальнодержавного значення "Стариці Дністра" (площа 70 га), ботанічний заказник місцевого значення "Надітичі" (5,1 га) та комплекс ставків біля с. Рудники (проєктований орнітологічний заказник місцевого значення [6]) з прилеглими територіями, які мають важливе значення для розмноження водоплавних і болотних птахів.

В умовах заходу України, названі водно-болотні угіддя, вирізняються значним різноманіттям рідкісних і зникаючих видів птахів. Водно-болотна орнітофауна представлена 172 видами птахів, серед яких 134 – трапляються в гніздовий період, а 16 видів занесені до "Червоної книги України" [9].

В межах КТ переважають природні комплекси з болотною, лучною та прибережно-водною рослинністю з рядом як типових для ЗПП, так і рідкісних видів (зокрема *Fritillaria*

meleagris L. – єдине місцезростання на теренах ЗПП).

КТ репрезентуватиме унікальні водно-болотні комплекси – цінні середовище-формуючі території (“ІВА території – Important Bird Area”), які відіграватимуть важливу роль у забезпеченні сприятливих умов для міграцій різних таксономічних груп та сприятимуть збереженню і відновленню рідкісних і зникаючих представників орнітофауни як загальнодержавного, так і європейського значення.

Загальна площа сягатиме біля 1000 га, що дозволить чітко виділити ядро і буферну зону.

17. Велико-Любінська КТ місцевого значення розташована в західній частині Подільської височини, в межах рівнинної частини Львівського плато з абсолютними висотами 290-310 м, на межиріччі Верещиці і Ставчанки (Барташівки). Базовим елементом є лісовий заказник місцевого значення “Люблінський” (площею 2078 га) – унікальний куточок дикої природи посеред сильно трансформованих навколишніх територій.

Дана КТ репрезентуватиме типові для даного регіону лісові ландшафтні комплекси представлені високопродуктивними дубовими лісами з різноманітним тваринним населенням.

До її складу входитиме, також, парк-пам’ятка садово-паркового мистецтва (5 га) та територія санаторно-курортного комплексу у м. Любінь Великий, що розташовується у старовинному парку площею 12 га. Це один з найстаріших курортів Європи (функціонує ще з 1778 р.), який славиться своїми бальнеологічними ресурсами (лікувальними мінеральними водами і торфовими грязями).

Пропонована територія в якості ключової, цінна у ландшафтному, рекреаційному та бальнеологічному відношеннях і представлена суцільним масивом, знаходиться у мало порушеному стані і має цілком достатню площу для виділення ядра та буферної зони.

II. Відновлювальні території

“Опільські озера” – знаходяться в долині Дністра між смт. Розділ і м. Новий Розділ. Це порушена територія, яка підлягає рекультивациі і облаштуватиметься у відповідності до розробленого нашими співвітчизниками проекту ландшафтно-архітектурного впорядкування території [11]. Рекреаційна зона створюватиметься на місці кар’єрних виробіток Роздільського ДТХП “Сірка” та прилеглих територій й охоплюватиме територію площею біля 600 га. Передбачається поетапне створення кількох рекреаційних зон: санаторно-курортного лікування і відпочинку, рибальства і мисливства, елітного відпочинку та ін.

Не менш важливе значення “Опільські озера” матимуть для тваринного світу. Вони слугуватимуть не лише пристанищем для мігруючих птахів, а й будуть цінним резерватом для охорони більшості дальніх пролітних як мисливських, так і рідкісних червонокнижних видів.

Все це дозволяє зробити висновок про неабияку цінність даної території. У перспективі, “Опільські озера” можуть стати частиною НПП “Опілья”, який створюватиметься на базі Стільського РЛП [11].

III. Сполучні території (екологічні коридори)

А. Гологірський екологічний коридор (ЕК) – складовий елемент Розтоцько-Гологоро-Кременецького природно-охоронного поясу і приурочений до однойменної гряди, яка тягнеться вздовж найбільш піднятої ділянки Подільської височини від Львова до с. Пługів. Зі сторони Малого Полісся гряда нагадує гірський хребет з надзвичайно мальовничими ландшафтами. Тут знаходиться найвища точка Східноєвропейської рівнини гора Камула (473 м) та проходить Великий Європейський вододіл, який розмежовує басейни Балтійського і Чорного морів. Гологори, як і весь Північно-Подільський уступ, є рідкісним тектонічно-денудаційним утворенням закладеним вздовж фрагменту планетарного Суцано-Пержанського розлому [4], з наявними рідкісними формами рельєфу і унікальними ландшафтними комплексами.

Крім цього, даний ЕК знаходиться в межах унікального широтного ландшафтного екотону Східно-Європейської рівнини. Тут проходить межа Східноєвропейської і Центральноєвропейської флористичних провінцій Голарктики [21], яка розмежовує

центрально- та східноєвропейську флору.

Завдяки своєму географічному положенню і своєрідній історії формування ландшафтів, Гологірська гряда є територією, де відбувається взаємопроникнення і взаємонакладання малополицьких та подільських ландшафтів; вона виступає своєрідним ландшафтним екотонном для видів, які характерні для цих природних регіонів. Тут спостерігається поєднання бореальних (властивих північним тайговим лісам), монтанно-неморальних та степових видів, що само по собі унікально для нашої держави.

У ландшафтному відношенні це вкрай цікава смуга флористично багатих мішаних і широколистяних лісів з реліктовими ділянками степової рослинності з переважанням петрофільних і кальцефільних видів. Видове багатство флори судинних рослин Гологір нараховує біля 900 видів [5].

Лісові фітоценози репрезентують широкий спектр лісових угруповань поширених у рівнинній частині України: грабово-дубових (*Carpineto-Quercetum*), дубово-грабових (*Querceto-Carpineta*), букових (*Fagetum sylvaticae*), буково-грабових (*Fageto-Carpineta*), буково-соснових (*Fageto-Pinetum*) [5].

Гологірський ЕК вирізняється високим рекреаційним потенціалом. Глибоко розчленований рельєф, значна лісистість (біля 60%), чисельні розгалуження верхів'їв рік, створюють неповторні мальовничі пейзажі, які не поступаються карпатським. Регіон доволі сприятливий для розвитку пізнавальної і спортивної рекреації, навчально-екологічного виховання тощо. Тому, поряд зі збереженням природних комплексів, перспективним видається формування природоохоронної рекреаційної зони, куди б входили цінні науково-пізнавальні об'єкти з мальовничими ландшафтами та ряд історико-археологічних об'єктів – унікальних пам'яток старовини (городища, оборонні фортифікаційні комплекси, замки, культові споруди тощо). Ідеальним варіантом було б створення тут РЛП [8]. Його організація необхідна як з наукової, так і з господарської та рекреаційної точок зору. Він дасть змогу зберегти унікальні ландшафти Гологір, що мають важливе природоохоронне, естетичне, освітньо-пізнавальне та рекреаційне значення, сприятиме раціональному використанню рекреаційних ресурсів природного і природно-антропогенного походження та покращенню екологічної ситуації регіону в цілому.

Цей ЕК, у поєднанні із розгалуженою сіткою структурних елементів РЕМ, дасть змогу інтегрувати природно-заповідні об'єкти Західного Поділля у загальнодержавну та загальноєвропейську системи.

Важливою ланкою у Розтоцько-Гологірсько-Кременецькому природно-охоронному поясі і у системі РЕМ ЗПГ у цілому, є заповідні сади і парки м. Львова – зелені “оазиси”, які мають виняткове значення для збереження біорізноманітності флори і фауни регіону. Площа природно-заповідного фонду міста становить близько 16% від міської зеленої зони та 4% – від його загальної площі. Сумарна площа зелених насаджень в місті і його околицях сягає біля 10 тис. га [20].

Деякі з парків збереглися до наших днів у вигляді, який має багато спільних рис з аналогічними природними. Основою для формування багатьох паркових насаджень, які створювались в різні історичні епохи, слугували корінні рослинні угруповання, які за флористичним складом і ценотичною структурою були типовими для даної місцевості.

Не зважаючи на сильний антропогенний тиск, зараз у межах міста поширені велика кількість рослин і тварин. Так, науковцями Українського Державного Лісотехнічного університету і Львівського Національного університету ім. І. Франка встановлено, що загальна кількість видів дерев та чагарників, які ростуть у м. Львові налічує 123 види, з них 19 хвойних та 101 листяних. Видовий склад рослин представлений 30 родинами, 21 вид рослин, занесених до “Червоної книги України”. Фауна міста (за даними науковців кафедри зоології Львівського Національного університету) налічує 130 видів хребетних, з них 32 види ссавців, 97 птахів, 11 земноводних і 4 види плазунів [19].

Парки Львова мають важливе біоміграційне, ландшафтно-консерваційне, наукове, природо-пізнавальне та туристично-рекреаційне значення, а отже – виконують багатофункціональну роль у справі оптимізації взаємовідносин людини і природи.

Б. Дністровський широтно-меридіональний ЕК приурочений до долини р. Дністер – місця стику двох значних тектонічних структур: Східноєвропейської платформи та Карпатської складчастої системи і двох фізико-географічних країн.

Наявність геоморфологічно оригінальних та доволі своєрідних і цікавих з наукової точки зору утворень (стратиграфічні відслонення, осипища, стінки, а також врізані меандри Дністра – специфічні ерозійні утворення вздовж зон підвищеної тріщинуватості порід), разом із мікрокліматичними особливостями – сприяють значній диференційованості й величезній різноманітності екотопів, що зумовлює високу видову насиченість порівняно невеликих ділянок, наявність низки реліктових, ендемічних і примежово-ареальних таксонів.

За наявністю раритетних природних комплексів та флористичного і фауністичного різноманіття, унікальних геологічних і палеонтологічних об'єктів, культурних та історичних визначних місць тощо, територія басейну річки Дністер займає одне з чільних місць в Україні. Збереження неповторних природних комплексів та їх раціональне використання забезпечуватиме НПП “Дністровський каньйон”, створення якого передбачено загальнодержавною програмою формування екологічної мережі України, що реалізовуватиметься до 2015 року [15].

Фрагменти водно-болотних угідь та стариці Дністра, які входять до складу даного коридору, мають винятково важливе значення для популяцій місцевої та перелітної орнітофауни – відіграють ключову роль у підтримці їх життєдіяльності під час міграційних переміщень у напрямку схід-захід, північний захід-південний схід.

Даний екологічний (“гідроекологічний” [17]) коридор є надійним каналом, який забезпечуватиме вільний обмін генетичним матеріалом між ключовими територіями та безперешкодно міграцію біоти (в т.ч. аборигенної іхтіофауни та інших гідробіонтів), а також є територією, що має важливе значення для збереження біо- та ландшафтного різноманіття, територією зі значним туристично-рекреаційним потенціалом.

В. Східно-Опільський меридіональний ЕК виділяється в межах Бережанського горбогір'я й проходить (з півночі на південь) по залісненому межиріччі річок Корса і Золота Липа, далі (від Бережан) – по долині р. Золота Липа. Функціонально він з'єднуватиме Поморянсько-Поточанську, Бережанську і Рудниківсько-Довгівську ключові території.

Високий ступінь залісненості верхньої частини коридору та незначна трансформованість долини річки у нижній частині, дають змогу розглядати цей регіон в якості меридіонального коридору, який забезпечуватиме міграцію біоти між ядрами вказаних КТ. Водночас, він є важливою ланкою цілісності мережі ЗПП і дозволяє інтегрувати її з суміжними регіонами.

Г. Бібрсько-Монастирський субмеридіональний ЕК – з'єднуватиме Свіржсько-Романівську, Голицьку, Рудниківсько-Довгівську, Яргорівсько-Криничанську та Савинсько-Пуликівську КТ. Його особливістю є те, що він проходить по найбільш піднятій ділянці Бібрсько-Монастирської гряди (максимальні висоти яких перевищують 400 м) – вздовж контактної смуги контрастних ПТК з найбільш різноманітною ландшафтною структурою. Даний коридор простягатиметься з північного заходу на південний схід від с. Свірж до гирла Стрипи; його довжина становитиме біля 120 км. В межах вказаного екологічного коридору знаходиться декілька невеликих за площею і різноманітних за профілем заповідних територій і об'єктів.

Висока ступінь лісистості (біля 70%), незначна перетвореність ландшафтів даної території служать достатньою умовою для того, щоби розглядати її в якості екологічного коридору, який сприятиме розселенню й міграційним потокам біоти між природними ядрами та між Розтоцько-Гологоро-Кременецьким природоохоронним поясом і долиною Дністра.

Д. Поморянський субмеридіональний ЕК – приурочений до однойменної гряди з максимальними відмітками висот біля 400 м. Він з'єднуватиме Гологірську і Поморянсько-Поточанську КТ. В його межах знаходяться 3 невеликих за площею, але цінних степових ділянок, які ще не охоплені охороною. Це, зокрема, ділянки в урочищах “Тихів” (окол. с. Липівці), “Ковшивиці” (окол. с. Борців) та “Верх Гори”, що неподалік витоку р. Гнила Липа [10].

Ж. Галицько-Рогатинський меридіональний ЕК виділяється в межах Бурштинського і Галицького ЛР і приурочений до долини р. Гнила Липа. Він проходить через територію ймовірного Бурштинського природного ядра та слугуватиме з'єднувальною ланкою двох субмеридіональних коридорів Бібрсько-Монастирського і Дністровського й забезпечуватиме міграційні потоки біоти між ними. Водночас він пересікатиме Галицький РЛП (у перспективі – НПП), який створений для збереження в природному стані типових та унікальних природних комплексів і об'єктів, а також для забезпечення умов для організованого відпочинку населення.

Пропонований ЕК поєднуватиме в собі цікаві об'єкти як в природничому сенсі, так і в історико-культурному (м. Рогатин – древнє місто, з багатьма різновіковими історичними і архітектурними пам'ятками, національний заповідник “Давній Галич” – створений на базі археологічних та історико-архітектурних пам'яток княжого Галича) й лікувально-рекреаційному відношенні (санаторій “Черче” – бальнеогрязевий курорт, створений на базі природних сульфідних, гідро-карбонатно-сульфідних мінеральних вод і лікувальних торфових грязей).

З. Верещицький меридіональний ЕК приурочений до долини р. Верещиці, яка проходить вздовж крайньої західної межі ЗПП – місцю стику двох значних тектонічних структур: Західноєвропейської платформи і Карпатської складчастої системи та двох фізико-географічних країн. Зважаючи на те, що тут сконцентрована велика кількість населених пунктів, пропонований коридор матиме острівний (ланцюжковий) характер і створюється, в основному, для забезпечення міграційних потоків орнітофауни.

Велика кількість водних об'єктів, у поєднанні з прибережними лучно-болотними ділянками вздовж всієї долини річки, має винятково важливе значення для популяцій місцевої та перелітної орнітофауни й дозволяє розглядати цю територію в якості важливого міграційного коридору, в першу чергу для водоплавних тварин.

Суттєво поліпшило б умови й можливості для міграційних потоків не лише птахів, але й біоти у цілому, відновлення водоохоронної зони вздовж всієї долини річки.

Окрім цього, Дроздовицькому ставу, який є важливою ланкою у структурі пропонованого коридору, варто надати статус заказника, або ж включити його до переліку водно-болотних угідь [16], як цінну територією, що є місцем проживання рідкісних і потребуючих охорони видів тварин (*Lutra lutra*, *Lutreola lutreola* та ін.) та багатьох видів птахів (*Viscophala clangula*, *Pandion haliaetus* та ін.) [3]. Потреба створення даного заказника продиктована завданнями наукового і практичного характеру, вимогами охорони, раціонального використання природних ресурсів і їх відтворення.

В межах ЕК знаходяться багато невеликих за розмірами природоохоронних об'єктів та цінних, різновікових археологічних і історико-архітектурних пам'яток, що мають важливе екологічне, естетичне, освітнє та патріотичне значення.

Даний коридор проходитиме через Велико-Любінське природне ядро та з'єднуватиме Дністровський субмеридіональний коридор із Розтоцько-Гологоро-Кременецьким природно-охоронним поясом. А отже, буде тією важливою ланкою РЕМ, яка не лише забезпечуватиме цілісність мережі ЗПП, а й дозволить інтегрувати останню з суміжними регіонами.

Висновки. Проектований варіант РЕМ сприятиме відновленню і збереженню біотичного і ландшафтного різноманіття досліджуваного регіону: забезпечуватиме вільний обмін біоенергетичною та генетичною інформацією з суміжними територіями, сприятиме

міграції представникам рослинного і тваринного світу, слугуватиме природною базою для наукових досліджень. Окрім природоохоронного значення, РЕМ матиме, також, важливе рекреаційне, туристичне та неабияке еколого-освітнє і природо-пізнавальне значення тощо.

Розбудова РЕМ вимагатиме перегляду існуючої системи господарювання. Проблеми пов'язані з вилученням земель з господарського використання, або обмеженого їх використання, повинні врегульовуватись у відповідності до існуючих нормативно-правових актів з урахуванням інтересів місцевого населення, в першу чергу втрат, які вони нестимуть в результаті обмежень господарської діяльності. Адже деякі території, які пропонується включити до складу РЕМ, відіграють доволі важливу роль для життєдіяльності населення як місця випасу худоби, мисливства, рибальства, тощо.

Тому, при формуванні РЕМ слід вибирати оптимальний, екологічно доцільний, економічно виправданий і реально здійснений варіант, не допускаючи при цьому необачних дій, аби не викликати у населення спротив природоохоронним заходам.

Враховуючи широкі можливості для розвитку туризму на теренах ЗПГ необхідно, також, провести детальні дослідження задля виявлення й резервування нових територій, ландшафти яких можуть бути важливими ресурсами індустрії туризму.

Література:

1. Барна М.М., Царик Л.П., Черняк В.М. та ін. Голицький ботаніко-ентомологічний заказник загальнодержавного значення. – Тернопіль: Лілея, 1997. - 62 с.
2. Беднарська І., Кагало О. *Festuca heterophylla* Lam. (Poaceae) – зникаючий вид флори України // Вісник Львівського університету. – Серія біологічна. – 2005. – Вип. 39. – С. 47-53.
3. Блажко Н. Заповідні перезволожені ландшафтні системи Львівської області // Сучасні проблеми і тенденції розвитку географічної науки. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – С. 217-219.
4. Богущий А., Зінко Ю. Геотопи міжнародного значення Волино-Поділля // Геоморфологічні дослідження в Україні: минуле, сучасне, майбутнє. Матер. міжн. наук.-практ. конф. до 50-річчя кафедри геоморфолог. і палеогеогр. Львів. нац. ун-ту ім. І.Франка (18-20 жовтня 2000 р.). – Львів: Видав. центр ЛНУ, 2002. – С. 83-86.
5. Бужало М.А. Флора и растительность Гологор: Автореф. дисс... канд. биол. наук. – К.: 1964. – 24 с.
6. Горбань І. Орнітоценози торфових боліт міжріччя Дністра та Бугу // Вісник Львів. ун-ту, 2002. – Серія біологічна. – Вип. 28. – С. 188-199.
7. Заверуха Б. В. Флора Волино-Подолли и ее генезис. – К.: Наук. думка, 1985. – 192с.
8. Зінко Ю.В., Брусак В.П., Нестерук Ю.Й. Географічні підходи до формування природоохоронних територій Волино-Поділля (на прикладі Львівщини) // Вісник Львів. ун-ту, 1992. - Сер. геогр. - Вип. 18. – С. 6-11.
9. Козловський Р. С., Пограничний В. О., Горбань І. М. Орнітофауна ландшафтного заказника "Стариці Дністра" // Проблеми вивчення та охорони птахів. – Львів - Чернівці, 1995. - С. 76-79
10. Куковица Г.С. Степная растительность Ополья и ее охрана // Актуальные вопросы современной ботаники. – К.: Наук. думка, 1976. – С.78-92.
11. Мельник А., Савка Г., Дижий І., Гайдин А. Ландшафтне планування рекреаційної зони "Опільські озера" // Фізична географія та геоморфологія. – К.: Вид-во географ. літ-ри "Обрії", 2004. – Вип. 46. – Т. 1. – С. 222-230.
12. Мельник В.І., Корінько О.М. Букові ліси Подільської височини. – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – С.92.
13. Перспективная сеть заповедных объектов Украины /Под ред. Ю.Р.Шлягер-Сосонко. – К.: Наукова думка, 1987. – С. 269.
14. Пилявський Б.Р., Барабаш О.В. Земноводні і плазуни Голицького заказника загальнодержавного значення на Тернопільщині // Структура та функціональна роль тваринного населення в природних і трансформованих екосистемах: Тези І між нар. конфер. (17-20 вересня 2001 р.). - Дніпропетровськ, 2001. – С. 191-192.
15. Програма формування регіональної екологічної мережі Тернопільської області на 2002-2015 роки. - Тернопіль, 2001. – 11с.
16. Резолюції та рекомендації 7-ої наради Договірних сторін Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення. – К.: Вид-во "Авалон", 1999. – 261с.
17. Романенко В.Д., Гриб І.В., Гродзинский М.Д. Концептуальные подходы при формировании трансграничных гидроэкологических коридоров // Общяя гидрология. – 2003. – Т. 39, № 5. – С. 3-16.
18. Свинко Й., Дем'янчук П., Ковалишин Д. Геологічні умови формування карстових ландшафтів Бережанського горбогір'я // Ландшафти та геоекологічні проблеми Дністровсько-Прутського регіону: Матер. міжн. наук. конф. – Чернівці: Рута, 2005. – С. 177-180.

19. Стан довкілля у місті Львові 2001 рік Біорізноманіття // <http://www.city-adm.lviv.ua>.
20. Татаринов К.А. Наземные позвоночные г. Львова и его окрестностей // Доклады и сообщения Львовского отдела Географического общества УССР. – Львов: Вища школа, 1966. – С. 24.
21. Тахтаджян А.Л. Флористические области Земли. – Ленинград: Наука, 1978. – 247 с.
22. Указ Президента України від 10 березня 1994 № 79/84 "Про резервування для наступного заповідання цінних природних територій" // <http://ecotour.iatp.org.ua>.
23. Формування регіональних схем екомережі: Методичні рекомендації / Авт. кол.: Андрієнко-Малюк Т., Макаренко Л., Гребенюк Є. та ін. – К., 2004. – 40 с.
24. Царик Л. Регіональні еколого-стабілізуючі системи Західного Поділля // Наукові записки ТДПУ. -Серія: географія. – Тернопіль, 1999. - №2. – С. 119-123.
25. Царик П. Структурні елементи регіональної екологічної мережі Західного Поділля в межах Тернопільської області // Наукові записки ТДПУ. - Серія: географія. – Тернопіль, 2003. - №2. – С. 189-194.
26. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Жижин МП., Куковиця Г.С. Степова рослинність Львівської області // УБЖ., 1975. – Т. XXXII, №5. – С. 631-638.
27. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Куковиця Г.С. Нові та рідкісні види флори Західного Поділля та їх охорона // УБЖ, 1974, №4, т. XXX. – С. 522-524.

Summary:

Territorial organization structural element regional econetwork of Western-Podillya hills (Opilla).

УДК 991.9:502

Петро ЦАРИК

СТРИПСЬКИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ КОРИДОР ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

Формування і розвиток екологічної мережі є актуальною проблемою в світлі прийняття у 2000 році закону України "Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки". Основною метою цієї програми є створення єдиної територіальної природоохоронної мережі, яка б системою екологічних коридорів об'єднала типові та унікальні ділянки ландшафтів для стимулювання умов розселення і міграції видів, відтворення популяцій, збереження середовища їх існування.

Проблематиці розбудови національної екомережі присвячені праці Ю.Р. Шеляг-Сосонка (1999, 2001, 2004), М.Д. Гродзинського (2001, 2004), П.Г. Шищенка (2001). Аналіз географічних аспектів формування регіональної екомережі Тернопільської області детально поданий в публікаціях Л. Царика (1999, 2004), П. Царика (2002, 2004), монографічному дослідженні П. Царика "Регіональна екологічна мережа: географічні аспекти формування і розвитку (на матеріалах Тернопільської області)" (2005).

Головним завданням даної публікації є висвітлення ролі Стрипського екологічного коридору в структурі перспективної регіональної екологічної мережі Тернопільської області.

Екологічні коридори – просторові, витягнутої форми, елементи екологічної мережі, що зв'язують між собою екологічні ядра і включають в себе існуюче біорізноманіття різного ступеня природності та середовище його існування, а також території, що підлягають ренатуралізації. Необхідно щоб вони включали максимальну кількість природних ландшафтів і були достатньо широкими для створення умов відродження біорізноманіття, вони повинні виступати шляхами міграції біоти. Екокоридори, що з'єднують природні ядра національного, регіонального та локального значення відіграють відповідну роль. Ширина локальних екокоридорів повинна бути не меншою ніж 500 метрів. В окремих випадках для міграційних шляхів птахів екокоридори можуть мати острівний, у вигляді витягнутого вздовж міграційного шляху, ланцюжка.

Стрипський меридіональний екокоридор виділяється в межах долини р. Стрипа зі збереженою лісовою, лучною, водно-болотною, чагарниковою рослинністю. Є сполучною